

Motion till riksdagen 2025/26:358

av Emma Berginger m.fl. (MP)

med anledning av prop. 2025/26:6 En tydlig beslutsordning för deltagande i Natos samlade verksamhet för avskräckning och försvar

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen avslår propositionen i de delar som avser förslag till lag om ändring i lagen (2020:782) om operativt militärt stöd vad gäller 1 § andra och tredje styckena.

Motivering

Sverige befinner sig i ett allvarligt säkerhetspolitiskt läge. Rysslands krig mot Ukraina och ökad aktivitet i Östersjöområdet motiverar att Sverige som medlem i Nato verkar för att bidra till Natos avskräckande förmåga på ett effektivt och ändamålsenligt sätt. Miljöpartiet delar regeringens bild att det är av vikt att Sverige är en trovärdig, pålitlig och solidarisk allierad.

Regeringen föreslår i proposition 2025/26:6 en ny ordning som syftar till att underlätta svenskt deltagande i Natos gemensamma försvarsinsatser. Ett av förslagen är att riksdagen ska ange närmare ramar, för ett kalenderår, eller en annan period, för när regeringen får sätta in svenska väpnade styrkor för att i enlighet med internationell rätt delta i operationer eller andra aktiviteter för Natos samlade avskräckning och försvar.

Detta förslag är en rimlig ordning för hur Sveriges ordinarie bidrag till Natos avskräckning och försvar ska gå till. Det är enligt oss i Miljöpartiet de gröna viktigt att ett sådant beslut förankras i riksdagen. Genom förslaget nyttjar riksdagen den möjlighet som finns i 15 kap. 16 § regeringsformen att anta en lag som anger under vilka förutsättningar regeringen får sätta in en väpnad styrka.

Men utöver detta förslag föreslår regeringen att den, under vissa brådskande omständigheter, eller omständigheter då dröjsmål skulle kunna leda till avsevärda men för angelägna svenska intressen, ska få befogenhet att sätta in en svensk väpnad styrka i

Natos verksamhet utan att först inhämta riksdagens godkännande. Totalt medger förslagen att 2 000 personer skulle kunna sättas in utöver de styrkor som deltar på ordinarie mandat i Natos operationer.

Vi anser att riksdagen bör avslå denna del av propositionen som syftar till att förflytta beslutandemakt från riksdagen till regeringen. Vi har förståelse för att beslut om att skicka trupp utomlands kan behöva fattas skyndsamt och under sekretess (riksdagens beslutsunderlag blir ju som regel offentliga), men menar att det kan åstadkommas genom de verktyg riksdagen har till sitt förfogande i dag. Riksdagen har i närtid visat sig kapabel att fatta beslut snabbt. Det finns också en otydlighet i hur formuleringar som ”behovet uppkommer med kort varsel” och ”om ett dröjsmål i insättandet skulle leda till avsevärda men för angelägna svenska intressen” ska uttolkas. Vi menar att dessa formuleringar medger en alltför långtgående flexibilitet för regeringen att själva bedöma förutsättningarna så att de passar deras beslutsfattande.

Det är av yttersta vikt att iaktta försiktighet när makt föreslås flyttas från riksdagen till regeringen. Vi menar att det inte finns tillräckliga skäl för det föreslagna maktöverförandet, som skulle innebära en tydlig försvagning av den parlamentariska kontrollen över beslut om militära insatser.

Till skillnad från regeringen menar vi att riksdagen redan inom nuvarande ramverk har både förmågan och verktygen att hantera oförutsedda och brådskande situationer i tid. Ett viktigt sådant verktyg är ordningen med utskottsinitiativ, som kan användas för att snabbt ta fram och besluta om nödvändiga åtgärder vid akuta behov. Riksdagen har på senare tid också visat att denna modell är effektiv för att fatta beslut med bara några dagars varsel. Under covid-19-pandemin användes t.ex. utskottsinitiativ vid ett stort antal tillfällen – bl.a. för snabba ändringar i budgeten och för att ta fram beredskap att stänga skolor om det skulle behövas – vilket demonstrerar att riksdagen kan agera mycket skyndsamt när läget kräver.

Utskottsinitiativ har även använts under ännu mer akuta förhållanden. År 2023 förmådde riksdagen på endast två dagar samla sig och fatta beslut om att skicka svensk trupp till Sudan för att evakuera svenska medborgare undan en hastigt uppkommen kris. Formellt togs initiativet till det beslutet av ett utskott, men i praktiken föregicks det av att regeringen kontaktade riksdagens företrädare och lade fram önskemål samt underlag. Genom nära samverkan mellan regeringen, talmannen, utskottens presidier, partiföreträdare och gruppleddare säkerställdes att beslutet kunde fattas snabbt utan att riksdagens involvering hindrade insatsens skyndsamhet eller sekretess.

Även mycket känsliga åtgärder har kunnat hanteras inom rådande ordning – t.ex. Sveriges bidrag till Natos luftförsvarsoperation i Polen, vilket skedde under hög sekretess men ändå inom ramen för gällande beslutsprocess. Om särskilda sekretessbehov föreligger kan regeringen välja att lägga fram en avgränsad proposition med endast nödvändig offentlig information, och ge ytterligare detaljer i ett slutet forum för riksdagen. Det finns alltså lösningar för att skydda känslig information utan att ge avkall på riksdagens beslutanderätt.

När det gäller tidsåtgången för att bereda och besluta om en insats är det inte främst riksdagens process som tar tid, regeringens egna processer tar tid. Innan förslaget når riksdagens bord ska det först förberedas av Försvarsmakten och sedan beredas av Försvarsdepartementet samt gemensamberedas på Regeringskansliet. Tidsåtgången för dessa moment beror främst på praktiska och inte rättsliga skäl. Den marginella tidsvinsten som regeringen hoppas uppnå med lagförslagen som tar bort riksdagens

beslutsmandat kan således inte motivera den långtgående förändring av maktförhållandena mellan riksdag och regering som propositionen innebär.

Det är dessutom av stor demokratisk betydelse att det är just riksdagen som fattar beslut om att sända svensk militär trupp utomlands i fredstid. Det säkrar att insatsen sker i enlighet med folkrätten och är i linje med Sveriges intressen, och att en ordentlig konsekvensbedömning har gjorts. Under ett krig eller väpnat angrepp har regeringen däremot redan befogenhet att sätta in Försvarsmakten för att i enlighet med internationell rätt möta ett väpnat angrepp eller för att hindra en kränkning av Sveriges territorium.

Propositionen berör militära insatser i fredstid, men ett insättande för med sig risken att svenska kvinnor och män riskerar att hamna i skarpt läge, och att Sverige riskerar att vara del i en upptrappad konflikt. Ytterst handlar detta alltså om beslut som kan medföra att Sverige hamnar i krig.

Ett brett parlamentariskt stöd kan också stärka legitimiteten för regeringens beslut i svåra situationer. Detta blev tydligt under pandemin, då krisåtgärder som förankrades via riksdagen inte bara innebar skarpare granskning och fler perspektiv, utan även bidrog till en bred samsyn mellan partierna. Att hela riksdagen stod bakom viktiga beslut i ett utsatt läge hade stor betydelse för befolkningens förtroende och ökad följsamhet till de åtgärder som vidtogs. Att värna riksdagens roll i beslutsprocessen – även under tidspress – handlar därför ytterst om att upprätthålla demokratisk legitimitet och stärka det folkliga stödet i svåra situationer.

Miljöpartiet står alltså bakom att riksdagen årligen tar beslut om en inriktningsproposition för Sveriges deltagande i Nato. Detta förfarande säkrar brett parlamentariskt stöd och insyn – samtidigt som regeringen får ett manöverutrymme att fatta snabbare beslut om insättande inom de närmare ramar som riksdagen beslutar om för ett kalenderår eller annan period. Vi menar att detta, i kombination med de övriga möjligheter till snabbt förfarande med hög sekretess som vi anført ovan, är tillräckligt för att Sverige ska kunna leva upp till sina åtaganden inom Nato.

Emma Berginger (MP)

Jacob Risberg (MP)

Janine Alm Ericson (MP)